

Stanowisko Związku Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP) w sprawie uproszczenia regulacji patentów niezbędnych do spełnienia norm (SEP)

11 lutego 2025 roku Komisja Europejska ogłosiła listę propozycji regulacyjnych, które zamierza wycofać, w tym proponowane rozporządzenie dotyczące patentów niezbędnych do spełnienia norm (SEP). Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP) wyraża głębokie rozczarowanie i krytykuje tę planowaną zmianę kursu, która w naszym odczuciu stanowi zagrożenie dla innowacyjności i konkurencyjności europejskiego przemysłu. W obliczu tej sytuacji, kluczowym zadaniem jest mobilizacja Państw Członkowskich oraz aktywna rola Polskiej Prezydencji w UE, która musi przejąć inicjatywę i skierować dyskusję Rady na konstruktywne tory, mające na celu stworzenie przejrzystych i przewidywalnych ram regulacyjnych dla SEP.

Czym są patenty niezbędne dla standardów?

Patenty niezbędne dla standardów (SEP) to patenty obejmujące technologie konieczne do wdrożenia określonego standardu technicznego, takiego jak Bluetooth, Wi-Fi czy 4G, które zapewniają kompatybilność między urządzeniami i branżami. Organizacje opracowujące standardy, takie jak IEEE i ETSI, nakładają na właścicieli SEP obowiązek licencjonowania tych patentów na zasadach FRAND (uczciwych, rozsądnych i niedyskryminujących), aby promować zasady dostępności i konkurencyjności. Współczesne urządzenia, takie jak laptopy, opierają się na setkach standardów technicznych zapewniających interoperacyjność. Na przykład w typowym laptopie wdrożono 251 standardów, z czego 44% opracowano w ramach konsorcjów, 36% przez formalne organizacje zajmujące się tworzeniem standardów, a 20% przez pojedyncze firmy. Ukazuje to kluczową rolę SEP w zapewnieniu kompatybilności i innowacyjności w różnych gałęziach rozwoju.

Mimo iż SEP mają kluczowe znaczenie dla branż, takich jak telekomunikacja i motoryzacja, często prowadzą do sporów dotyczących opłat licencyjnych lub warunków licencji, w tym problemów związanych z nadużywaniem pozycji monopolistycznej (zbyt wygórowane opłaty) oraz opóźnianiem zawierania umów licencyjnych.

Regulacje Komisji Europejskiej dotyczące patentów niezbędnych dla standardów

Komisja Europejska w planowanym projekcie chciała wprowadzić regulacje dotyczące patentów niezbędnych dla standardów (SEP), mające na celu poprawę przejrzystości i sprawiedliwości systemu. Inicjatywa ta pojawia się w kluczowym momencie, gdy coraz więcej firm przyjmuje standardy związane z łącznością, które od dawna są źródłem sporów i kontrowersji w zakresie praktyk licencjonowania SEP.

Bez odpowiednich regulacji, nadużycia związane z SEP mogą tłumić lub opóźniać inwestycje niezbędne do realizacji zielonej i cyfrowej transformacji. W tym kontekście ramy standardów powinny płynnie uzupełniać strategię innowacji i przemysłu Unii Europejskiej, dążąc do osiągnięcia strategicznej autonomii technologicznej. W związku z tym Komisja Europejska przedstawiła obecnie regulację licencjonowania SEP, której celem jest rozwiązanie kluczowych problemów obecnego systemu, takich jak nadużycia patentowe, brak przejrzystości i odmowy licencjonowania na zasadach FRAND. ZPP zdecydowanie popiera takie ramy, które zwiększają przewidywalność dla przedsiębiorstw, szczególnie MŚP, umożliwiając inwestycje w rozwój technologii bez obaw o wygórowane opłaty licencyjne lub nieoczekiwane postępowania sądowe.

Wyzwania związane z licencjonowaniem SEP

Kompleksowość licencjonowania patentów niezbędnych do spełnienia normy (SEP) wynika z wielu współwystępujących problemów. Do najistotniejszych z nich należy tzw. „patent hold-up”, czyli sytuacja, w której właściciele patentów wykorzystują swoją silną pozycję rynkową do negocjowania opłat licencyjnych lub bezwzględnych nakazów sądowych, co wywiera presję na użytkowników technologii, zmuszając ich do akceptacji niekorzystnych warunków. Z konsultacji przeprowadzonych przez Komisję Europejską wynika, że 48% uczestników (głównie firmy, obywatele i podmioty spoza UE) nie zgadza się z tezą, że obecne ramy prawne wystarczająco chronią przed praktyką „patent hold-up”. Co więcej, negatywne skutki takich działań w szczególności dotyczą mniejszych przedsiębiorstw, w tym MŚP i start-upy.

Dodatkowo sytuację komplikuje szybki wzrost liczby zgłoszonych rodzin patentowych, potencjalnie niezbędnych do wdrożenia standardów – do 2021 roku ich liczba przekroczyła 74 tysiące, co oznacza ponad pięciokrotny wzrost w porównaniu do 2011 roku. Tak dynamiczny rozwój jeszcze bardziej komplikuje proces negocjacji licencyjnych, szczególnie dla mniejszych firm. Zwiększona siła rynkowa właścicieli SEP, wynikająca z tzw. efektu „lock-in”, pozwala im narzucać wygórowane opłaty licencyjne lub restrykcyjne warunki, co ogranicza konkurencję i hamuje innowacyjność.

Przemysł motoryzacyjny UE, będący największym prywatnym inwestorem w badania i rozwój w Europie, przeznacza znaczną część swojego rocznego budżetu

inwestycyjnego (59 miliardów euro) na technologie komunikacji komórkowej, takie jak łączność pojazdów i automatyzacja. Jednak sporne regulacje SEP odcinają niezbędne fundusze od tych kluczowych inwestycji, hamując rozwój innowacji w obszarze komunikacji komórkowej i automatyzacji w sektorze transportu.

Ponadto, wiele MŚP działających w sektorze IoT opiera swoje modele biznesowe na niskich marżach i dużej skali produkcji, co sprawia, że nawet niewielkie podwyżki stawek licencyjnych mogą wpłynąć na rentowność i uniemożliwić im uczestnictwo w rynku. Co więcej, do 2021 roku liczba firm deklarujących posiadanie potencjalnych SEP wzrosła gwałtownie – do 261 unikalnych właścicieli patentów, z których każdy zgłosił co najmniej 10 rodzin patentowych. To prawie 2,6-krotny wzrost od 2011 roku, co wprowadza dodatkowe wyzwania dla MŚP w negocjacjach licencyjnych.

Brak przejrzystości w warunkach licencjonowania

Kolejnym problemem jest brak przejrzystości w warunkach licencjonowania, wynikający z klauzul poufności w wielu umowach, które uniemożliwiają licencjodawcom uzyskanie informacji o porównywalnych stawkach lub warunkach oferowanych innym podmiotom. Taka asymetria informacji podważa zasady uczciwej konkurencji. Bez większej przejrzystości mniejsze firmy są w gorszej pozycji negocjacyjnej i często zmuszone do akceptacji warunków, których nie są w stanie należycie ocenić. Problem ten pogłębia różnorodność polityk dotyczących praw własności intelektualnej (IPR) w różnych standardach. Spośród 197 przeanalizowanych standardów, 75% było opracowanych na zasadach FRAND, 22% na zasadach wolnych od opłat licencyjnych, a jedynie 3% w ramach patentowych „pooli”. Ta niekonsekwencja wprowadza dodatkową nieprzejrzystość w umowach licencyjnych.

Odmowa licencjonowania na warunkach FRAND

Jedną z największych barier pozostaje odmowa licencjonowania na warunkach FRAND. Niektórzy właściciele SEP udzielają licencji jedynie na poziomie produktu końcowego, odmawiając licencjonowania na poziomie komponentów, które są niezbędne do realizacji standardu. Taka praktyka przenosi koszty na końcowych użytkowników, co w szczególny sposób obciąża MŚP i ogranicza innowacyjność.

Należy ułatwić dostęp do licencji SEP. Artykuł 36(1) powinien jednoznacznie umożliwiać skonsolidowane ustalanie warunków FRAND dla wielu licencjodawców, aby zmniejszyć złożoność negocjacji i zminimalizować ryzyko dla użytkowników.

Szczegółowe aspekty propozycji regulacji SEP

Proponowana przez Komisję Europejską regulacja dotycząca patentów niezbędnych do spełnienia norm (SEP) miała wprowadzić szereg mechanizmów mających na celu rozwiązanie opisanych wcześniej wyzwań.

Po pierwsze, ustanowienie rejestru SEP oraz weryfikacji zasadności (essentiality checks) ma na celu poprawę przejrzystości. Licencjobiorcy zyskają dostęp do klarownej listy SEP niezbędnych do spełnienia wymogów standardu. Artykuł 29(1) odnosi się do losowego procesu wyboru weryfikacji zasadności, co gwarantuje bezstronność oceny zgłoszonych roszczeń dotyczących SEP. Weryfikacje te ograniczają przypadki nieuzasadnionego włączania patentów nieistotnych do zbioru dokumentów SEP, co pozwala stworzyć przejrzyste środowisko licencjonowania, umożliwiające firmom podejmowanie świadomych decyzji.

Regulacja przewiduje również ujednoliconą procedurę ustalania stawki FRAND, która może okazać się skutecznym narzędziem zapewniającym przejrzystość i uczciwość w ustalaniu podstaw do naliczania opłat licencyjnych. Mechanizm ten, wprowadzając niezależne określenie stawki FRAND, chroni w szczególności MŚP, oszczędzając im dużych potencjalnych opłat prawnych, które mogłyby wynikać z kosztownych sporów sądowych. Dzięki temu rozwiązaniu przedsiębiorstwa mogą negocjować na równych warunkach, a właściciele SEP uzyskują możliwość sprawiedliwego wynagrodzenia bez uciekania się do nadmiernych żądań opłat lub groźby wniosków o nakazy sądowe.

Artykuł 18(6) przewiduje proces ustalania łącznej stawki licencyjnej, aby zapewnić szerokie uczestnictwo zarówno właścicielom SEP, jak i tych dopiero wdrażających normy. Proces ten daje wskazanie maksymalnych kosztów implementacji przyjętej normy, co pozwala licencjobiorcom na oszacowanie potencjalnych wydatków związanych z licencjonowaniem. Warto zauważyć, że jeden standard często wymaga uzyskania licencji od kilku właścicieli SEP, dlatego górny limit łącznej stawki licencyjnej zapewnia przewidywalność kosztów dla MŚP, umożliwiając im właściwe planowanie budżetu i ochronę przed nieproporcjonalnymi opłatami.

Na przykład Wi-Fi Alliance rejestruje ponad 67 000 implementacji standardów Wi-Fi przez 602 producentów, a jeden administrator licencji skontaktował się z ponad 2 000 firm w sprawie wymogów licencyjnych związanych z SEP. Takie dane obrazują skalę wdrożeń i konieczność zapewnienia przewidywalnych kosztów licencjonowania. Proces ustalania FRAND dodatkowo zmniejsza liczbę sporów, ograniczając potrzebę postępowań sądowych, co przekłada się na niższe koszty i mniejsze ryzyko dla firm.

Propozycje ZPP dotyczące ulepszeń regulacji SEP

Choć ZPP popiera regulacyjne rozwiązania, wskazuje na potrzebę dopracowania niektórych zapisów, aby uczynić ramy prawne bardziej skutecznymi.

1. Uproszczenie warunków uczestnictwa w procedurze ustalania łącznej stawki licencyjnej: ZPP proponuje uproszczenie wymogów dla uczestników procedury ustalania łącznej stawki, aby więcej branż mogło wnieść swój wkład w takie procesy.
2. Wielu mediatorów w rozwiązywaniu sporów: ZPP zaleca powołanie większej ilości mediatorów zgodnie z artykułem 38, aby zapewnić sprawiedliwe i efektywne rozstrzyganie złożonych sporów dotyczących SEP.
3. Usunięcie niektórych zapisów zwiększających ryzyko sporów sądowych: ZPP proponuje wyeliminowanie przepisów, które mogą nieumyślnie przyczynić się do zwiększenia ryzyka sporów sądowych, takich jak „tymczasowe nakazy sądowe o charakterze finansowym”. Zdaniem ZPP takie rozwiązania stoją w sprzeczności z podejściem współpracy, które ma wspierać regulacja.

Jeśli powyższe kwestie zostaną uwzględnione, regulacja SEP zyska bardziej zrównoważony i komplementarny charakter, korzystny zarówno dla właścicieli SEP, jak i licencjobiorców.

Rekomendacje dla polskiej prezydencji

Prezydencja Polski w UE stanowi okazję do odegrania kluczowej roli w przyjęciu regulacji dotyczącej uproszczenia regulacji patentów niezbędnych do spełnienia norm (SEP), wpisując się w transformację cyfrową i ekologiczną Europy. To szansa dla polskiej prezydencji na przeprowadzenie procesowi wdrażania tych regulacji, które wzmocnią konkurencyjność Europy w globalnej gospodarce cyfrowej oraz zapewnią przejrzysty, sprawiedliwy i przewidywalny system zarządzania SEP. Polska może:

1. Wspierać suwerenność cyfrową, innowacyjność oraz MŚP

- Promować przepisy dotyczące SEP, które zmniejszą zależność od rynków krajów trzecich, uczynią Europę liderem w ustanawianiu standardów oraz stworzą ekosystemy innowacji.
- Wykorzystać potencjał SEP do budowania konkurencyjnej sieci innowacji w Polsce, szczególnie skoncentrowanej na klastrach badawczo-rozwojowych związanych z IoT, 5G i sztuczną inteligencją (AI).
- Lobbować na rzecz funduszy innowacyjnych UE oraz programów szkoleniowych, które ułatwią MŚP radzenie sobie z zawiłościami licencjonowania SEP oraz zapewnią dostęp do technologii i globalnych łańcuchów wartości na uzasadnionych warunkach.

2. Kierowanie reformą SEP w ramach Rady

- Zalecamy, aby Polska Prezydencja kontynuowała prace nad tą regulacją w ramach Grupy Roboczej ds. Własności Intelktualnej w Radzie UE oraz dążyła do harmonizacji stanowisk państw członkowskich, co umożliwi dalszy postęp prac nad tym zagadnieniem i zapewni, że pozostanie ono na właściwej ścieżce.

Ponadto Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP) zachęca do aktywnej współpracy z kluczowymi interesariuszami, w tym właścicielami SEP, stowarzyszeniami branżowymi oraz MŚP, w celu dalszego dopracowania regulacji.

Taka współpraca pomoże polskiej prezydencji odpowiedzieć na największe wyzwania i zapewnić, że regulacja równoważy interesy właścicieli SEP z możliwościami sprawiedliwego licencjonowania w zróżnicowanym krajobrazie biznesowym Europy.

Podsumowanie

Przewidywalne i zrównoważone środowisko regulacyjne SEP ułatwi firmom dostęp do kluczowych technologii i promowanie uczciwej konkurencji przy ograniczeniu zbędnych sporów prawnych. W przyszłości umożliwi to europejskim przedsiębiorstwom utrzymanie międzynarodowej konkurencyjności, a także może przyczynić się do pozycji lidera Europy w dziedzinie technologii i innowacji, przyciągając inwestycje i wspierając rozwój ekosystemu innowacji na dziesięciolecie.

Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP) z żalem odnosi się do działań Komisji Europejskiej o planowanym wycofaniu projektu na rzecz stworzenia norm regulacyjnych dla licencjonowania SEP. Decyzja ta budzi rozczarowanie i niepewność, stanowi jednocześnie szansę na opracowanie bardziej efektywnych mechanizmów wsparcia innowacji oraz ochrony interesów wszystkich uczestników rynku.

ZPP podkreśla, że konieczne jest wprowadzenie kompleksowych reform, które umożliwią budowę systemu SEP odpowiadającego na wyzwania współczesnej gospodarki. ZPP apeluje do koordynatorów Polskiej Prezydencji o wsparcie przywrócenia tych norm regulacyjnych, ponieważ będą one kluczowym determinantem przyszłości innowacji i konkurencyjności w Europie. Wzywamy do wspólnego działania, aby poprzez skoordynowane wysiłki zapewnić europejskiemu przemysłowi konkurencyjność, a MŚP – uczciwe warunki rozwoju technologicznego. Czas na działanie jest teraz – dla przyszłości innowacji, stabilności prawnej i globalnej przewagi konkurencyjnej Unii Europejskiej.

[1] <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/abdae9/pdf>

[2] <https://www.transportenvironment.org/sites/te/files/publications/Biofuels%20briefing%20072021.pdf>

[3] <https://www.euractiv.com/section/transport/news/eu-biofuels-goals-seen-behind-deforested-area-as-big-as-the-netherlands/>

[4] <https://www.reuters.com/article/us-climate-change-eu-carbontax-explainer/explainer-what-an-eu-carbon-border-tax-might-look-like-and-who-would-be-hit-idUSKBN1YE1C4>

[5] <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/wp-content/uploads/2019/01/working-paper-165-Dechezlepretre-et-al-July-2019.pdf>

[6] <http://documents1.worldbank.org/curated/en/486921568877882882/pdf/Report-of-the-High-Level-Commission-on-Carbon-Pricing-and-Competitiveness.pdf>

[7] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0019_EN.html